

## СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

**Видобора В.В.**

*к.е.н., доцент,*

*доцент кафедри загальної економічної теорії  
та економічної політики Одеського національного  
економічного університету, м. Одеса, Україна*

### ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Ідея індустріалізації країн та переходу на нову стадію розвитку тривалий час знаходиться в центрі уваги вчених. Одним з перших, хто на противагу космополітичній, запропонував доктрину національної економії був Фрідріх Ліст (1789-1846). В «Національній системі політичної економії» він сформулював ідею «виховного протекціонізму» - митного захисту молодих галузей національної промисловості. Вважав шкідливим політику фритредерства, для країн, що не набули промислового рівня розвитку. В таких умовах, міжнародна торгівля між країнами буде на користь більш розвинених країн. Тому замість принципу порівняльних переваг, було введено концепцію національної асоціації продуктивних сил. До їх складу він включав різні інститути, що сприяють економічному розвитку та створюють багатство нації, зокрема наука, освіта, культура. Головним завданням держави є інвестування в продуктивні сили. Економічна доктрина Листа була реалізована Отто фон Бісмарком, що дозволило Німеччині стати однією з наймогутніших держав світу [1].

Наступним важливим етапом теоретичного переосмислення цієї проблеми були дискусії 20-х років 20 ст. в СРСР. Проблема була ускладнена наслідками Першої світової та громадянської війни. Складність її вирішення проявила себе через полярну зміну курсу «військового комунізму» на неп. Реалізуючи сподівання, що таким чином відбудеться розвиток виробничих сил дозріє до рівня суспільної власності.

Теоретичним підґрунтям обґрунтування напрямків розвитку радянської економіки були схеми Маркса. В СРСР схеми відтворення розвивались багатьма дослідниками. Зокрема, М.І. Туган-Барановський виділив 3 підрозділи: виробництво засобів виробництва, виробництво предметів споживання для капіталістів та робітників. Крім того він перший враховував в дослідженнях зростання органічної будови капіталу. Розрахунки по схемам відтворення дозволили зробити висновок про можливість такого розвитку економіки, де розширення суспільного виробництва супроводжується сталим, або навіть меншим, суспільним споживанням. Іншими дослідниками було відокремлене виробництво засобів виробництва для виробництва засобів виробництва та виробництво засобів виробництва для виробництва предметів споживання. Аналізуючи схеми відтворення Преображенський Є. розглядав державний і

приватний сектор, та обґрунтував тезу про необхідність постійного перенесення частини капіталу з II підрозділу в I підрозділ. Це обумовило висновок про вилучення ресурсів з сільського господарства на користь промисловості, з метою здійснення розширеного відтворення.

З іншого боку Р. Люксембург обґрунтовувала неможливість реалізації частини сукупного суспільного продукту в умовах капіталізму. Розвиваючи схеми розширеного відтворення вона довела, що частина додаткової вартості не може бути реалізована ані робітниками, ані капіталістами. Частина ССП має бути реалізована через обмін з некапіталістичним середовищем, шляхом товарного експорту. Таким чином, саме Р. Люксембург утворила фундамент мир-системної теорії, яка на думку багатьох дослідників добре виконує практичну функцію економічної теорії [2].

З другої половини минулого століття регіон Латинської Америки послідовно здійснюють економічні реформи. Хоча, на відміну від європейських та азійських держав, політика економічного зростання яких значною мірою зумовлена експортоорієнтованою індустріалізацією, в латиноамериканських країнах це відбувалось на основі імпортозаміщення.

У сучасній науковій літературі поняття «імпортозаміщення» розглядається різними науковцями. Так, В. Геєць розглядає імпортозаміщення як засіб державної підтримки національного промислово-виробничого сектору, що сприяє подоланню від'ємного сальдо платіжного балансу та збільшенню експортних можливостей. У дослідженнях В. Точиліна. імпортозаміщення визначається як сукупність заходів державного регулювання внутрішнього виробництва продукції, яка потребує поглибленої технологічної переробки та матиме високу додану вартість. Так, А. Чухно, З. Варналій, С. Дрига та інші підкреслюють, що імпортозаміщення є інноваційним механізмом структурної модернізації, який має потенціал «творчого руйнування» та створює дієві стимули до інноваційного прориву держави. теорії [3, с.12-34]. За будь-якого підходу імпортозаміщення розглядають як необхідне явище у національному господарстві, що дозволяє забезпечити й підтримувати достатній рівень його сталого соціально-економічного розвитку.

Про потребу індустріального розвитку в країнах латинської Америки почали замислюватися після Великої депресії 1929-33 років і під час Другої світової війни, оскільки імпорт став дефіцитним і вимагав посиленого імпортозаміщення. Водночас, не так ідеї розвитку економіки стимулювати процес індустріалізації, скільки різке зниження експорту сировини. Як наслідок, стимулювався розвиток існуючих, так і створення нових галузей виробництва.

У більшості латиноамериканських країн, національні уряди проводили політику імпортозаміщення, з неоконсервативною економічною політикою, яка поєднувала монетаристські погляди на економічну стабілізацію та радикальні консервативні підходи. У її рамках виробництво заохочувалося шляхом вилучення іноземної конкуренції, виділення іноземної валюти, банківських кредитів, основних виробничих ресурсів за пільговими ставками, а також звільнення від деяких податків та мит або їх скасування. Відтак, поєднання змін макроекономічної політики та компенсаційних галузевих субсидій з

необмеженим доступом до міжнародних ринків капіталу підвищило економічне зростання в період до 80-их років, хоча це призвело до багатьох дисбалансів, включаючи стагнацію експорту, надвиробництво неторгівельних товарів та послуг, надзвичайно великий дефіцит ресурсів, безпрецедентний надлишковий зовнішній борг і нестримну нестабільність внутрішніх цін. У період 1980–1989 рр. регіон пережив найглибшу та най тривалішу економічну кризу з часів Великої депресії. Через це модель індустріалізації, орієнтована на імпортозаміщення, була об’єктом серйозної критики, а промислова політика втратила свою провідну роль.

**Таблиця 1**

**Частка імпорту та експорту промислових товарів у % до загального імпорту/експорту товарів.**

Рік	Аргентина		Бразилія		Мексика		Латинська Америка	
	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт	Імпорт	Експорт
1962	80	3	59	3	83	14	76	9
1970	73	14	68	13	81	32	77	22
1980	77	23	41	37	75	12	66	20
1990	86	26	56	52	64	43	63	44
2000	87	32	74	58	83	84	79	62
2010	84	32	73	35	80	75	76	52
2020	80	14	79	25	79	79	77	50

Джерело: The World Bank (2022). Indicators. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>.

Дані свідчать, що світова капіталістична економіка чітко поділена на «центр», який включає в себе високорозвинені індустріальні держави («центри»), та «периферію», яку формують переважно аграрні країни. Капіталізм периферійних країн якісно відмінний від капіталізму «центрів»: функціонує за іншими законами, а розвиток периферійного капіталізму є нічим іншим, як «відтворення знедоленості». Таким чином, імпортозаміщення в латиноамериканських країнах сприяє включення цих країни у світове господарство на правах периферії, та не вирішує питання економічного розвитку та НТП.

Тільки розуміння закономірностей відтворення світового господарства та практика їх застосування дозволить Україні здійснити повоєнну індустріалізацію.

### **Література:**

1. *The National System of Political Economy*, by Friedrich List, 1841, translated by Sampson S. Lloyd M.P., 1885 edition, Author's Preface, P.- XXVI
2. *Акумуляція капіталу. До економічного обґрунтування імперіалізму / Пер.з нім. Володимира Щербаненка.* — Київ: Rosa-Luxemburg-Stiftung в Україні; АРТКНИГА. — 352 с.
3. *Лупак Р. Л. Державна політика імпортозаміщення в системі забезпечення економічної безпеки України: пріоритети та інструменти реалізації : монографія.* Львів : Видавництво ННБК «АТБ», 2018. 527 с.